prof. dr hab. Ryszard BERA

Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej

w Lublinie

Warszawa, 28.09.2026 r.

Recenzja

osiągnięć naukowych, dydaktycznych i organizacyjnych

Pana dra Piotra KOWZANA

ubiegającego się o uzyskanie stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie pedagogika. Tytuł osiągnięcia naukowego:

„Uczenie się przez opór i nauczanie przez protest jako kwestia pedagogiczna. Perspektywa andragogiczna"

1. Charakterystyka Habilitanta

Pan **dr Piotr Kowzan** jest z wykształcenia magistrem pedagogiki, specjalistą w zakresie pedagogiki opiekuńczo-wychowawczej oraz magistrem zarządzania i marketingu o specjalności ekonomika i zarządzanie w przedsiębiorstwie. Studia magisterskie z zakresu zarządzania i marketingu ukończył w 2002 roku w Akademii Ekonomicznej im. Oskara Langego (obecnie Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu) (01.11.1997–30.06.2002). Promotorem pracy magisterskiej był prof. Stanisław Nowosielski. Temat pracy: „Kultura organizacyjna w instytucjach pozarządowych". Studia magisterskie z pedagogiki na Uniwersytecie Gdańskim ukończył w 2008 roku. Badania terenowe do pracy magisterskiej przeprowadził na Słowacji. Promotor pracy: dr hab. Alicja Jurgiel-Aleksander. Temat pracy: „Nomadyczny sposób bycia i uczenia się współczesnych młodych Europejczyków".

Należy nadmienić, że był studentem wizytującym (guest student) na University of Copenhagen (01.09.2007–30.06.2008), w jednostkach: Department of Media, Cognition and Communication oraz Centrum Studiów Afrykańskich na Wydziale Teologicznym.

Ponadto uczestniczył w kursie zimowym w Jaruplund Højskole, duńskim uniwersytecie ludowym w Niemczech (Dania/Niemcy; 02.2005–05.2005), oraz w programie Erasmus na Linköping University w Szwecji (01.08.2004–30.01.2005).

W latach 2008–2015 odbył studia doktoranckie w zakresie pedagogiki i nauk o polityce na Wydziale Nauk Społecznych Uniwersytetu Gdańskiego. Jak wynika z przedłożonej

Dokument zanonimizowany za pomocą UG DLP Anonimizator, 2026-10-28 09:13:22

dokumentacji, badania terenowe do doktoratu prowadził na University of Iceland (23.08.2009–27.06.2010) pod opieką prof. Steinunn Hrafnsdóttir. Pobyt odbył w ramach indywidualnego stypendium Fundacji Rozwoju Systemów Edukacji (FSS/2009/II/D3/W/0068), przeznaczonego na badania „Pomoc społeczna a ludzie w długach. Formy pomocy oraz znaczenia przypisywane problemowi zadłużenia na Islandii w kontekście kryzysu ekonomicznego", realizowane przy wsparciu Islandii, Liechtensteinu i Norwegii poprzez dofinansowanie ze środków Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego oraz Norweskiego Mechanizmu Finansowego w ramach Funduszu Stypendialnego i Szkoleniowego. Pracę doktorską obronił 18.05.2017 r. na Uniwersytecie Gdańskim. Promotorem był prof. dr hab. Tomasz Grzegorz Szkudlarek. Temat dysertacji doktorskiej: „Monografia długu jako urządzenia wychowawczego". Recenzentami w przewodzie doktorskim byli: prof. dr hab. Joanna Justyna Rutkowiak z Uniwersytetu Gdańskiego oraz dr hab. Helena Ostrowicka, prof. UKW w Bydgoszczy.

Ukończone przez **Habilitanta** studia magisterskie na dwóch kierunkach oraz kompetencje zdobyte dodatkowo na uczelniach zagranicznych w toku studiów akademickich świadczą o bardzo dobrym przygotowaniu profesjonalnym. Od 01.10.2011 r. jest związany zawodowo z Uniwersytetem Gdańskim. W okresie od 01.10.2011 do 30.06.2018 r. był zatrudniony na stanowisku asystenta. Od 03.10.2016 do 14.06.2017 r. przebywał na urlopie rodzicielskim. Po uzyskaniu stopnia doktora w zakresie pedagogiki, 01.07.2018 r. awansował na stanowisko adiunkta, które zajmuje do chwili obecnej. W okresie od 01.10.2021 do 30.09.2022 r. przebywał na urlopie naukowym.

2. Ocena osiągnięcia naukowego wymienionego w art. 16 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. (Dz.U. Nr 65, poz. 595, z późn. zm.), znowelizowanej w 2014 r.

W dorobku naukowym przedstawionym do oceny w postępowaniu o nadanie stopnia doktora habilitowanego Pan **dr Piotr Kowzan** przedstawił jako główne osiągnięcie naukowe cykl publikacji pt. ***„Uczenie się przez opór i nauczanie poprzez protest jako kwestia pedagogiczna. Perspektywa andragogiczna".***

Problematyka oporu ma charakter interdyscyplinarny. Opór jako kategoria pedagogiczna znalazł już trwałe miejsce w badaniach pedagogicznych, zwłaszcza w pedagogice krytycznej jako kategoria analityczna odnosząca się do edukacji i wychowania oraz funkcjonowania człowieka w sytuacjach nacisku lub kryzysu. Teorię oporu rozwinął Henry A. Giroux, traktując opór jako możliwą formę podmiotowości i działania społecznego. Tym

samym opór stanowi świadomą lub nie zawsze uświadomioną reakcję jednostki lub grupy na działania, oczekiwania czy mechanizmy postrzegane jako ograniczające podmiotowość, godność lub możliwość decydowania o sobie. Jak wykazuje praktyka pedagogiczna, opór może przybierać charakter jawnego protestu, odmowy, sprzeciwu, unikania czy wycofania. W polskiej pedagogice różne aspekty ruchów społecznych i oporu w edukacji, wychowaniu i zmianie społecznej były podejmowane między innymi przez Zbigniewa Kwiecińskiego, Bogusława Śliwerskiego, Lecha Witkowskiego, Ewę Bilińską-Suchanek, Marię Czerepaniak-Walczak, Ewę Bielską, Annę Babicką-Wirkus, Małgorzatę Kosiorek, Tomasza Szkudlarka, Zbyszko Melosika, a także Klaudię Węc i Piotra Zańko. Wskazuje się w tych pracach, że opór jest rozpatrywany nie tylko jako sprzeciw ucznia wobec szkoły i wychowania, negacja i bunt, lecz także jako konstruktywna kategoria budowania autonomii i podmiotowości, emancypacji, krytycznego oglądu sytuacji oraz sprzeciwu wobec struktur władzy i dominacji.

Kolejne badania dotyczące oporu stanowią ważny głos w dyskursie naukowym i pozwalają wzbogacać wiedzę o tym fenomenie społecznym i edukacyjnym. **Habilitant,** podejmując problem oporu i protestu, włącza się w nurt tych rozważań, ujmując je – jak deklaruje - w perspektywie andragogicznej. Tym samym dąży do wyjaśnienia roli oporu w procesach uczenia się, rozwoju i nabywania kompetencji oraz warunków sprzyjających rozwojowi człowieka dorosłego. Przedmiotem swoich badań czyni więc „pedagogiczne wymiary ruchów społecznych, rozumiane jako procesy uczenia się, nauczania, wychowania i wytwarzania podmiotowości w działaniach zbiorowych podejmowanych poza edukacją formalną". Nie precyzuje jednak celu ogólnego ani nie stawia jednego pytania badawczego, lecz poszukuje odpowiedzi na kilka pytań: „W jaki sposób ruchy społeczne stają się środowiskami edukacyjnymi: Jak organizują wspólny głos, jak uczą społecznego uczestnictwa publicznego, jak przekazują sens wspólnego działania, jak przygotowują do konfrontacji z przemocą i jak tworzą warunki dla międzypokoleniowego uczestnictwa?". Następnie stawia kolejne pytanie: „Jak ruchy społeczne uczą, czego uczą, kogo uczą oraz jakie pedagogiczne konsekwencje przynoszą te procesy dla samej wiedzy o edukacji będące odpowiedzią na odmienne wydarzenia i napięcia społeczne?" (s. 7). Podkreśla w autoreferacie, że swoje inspiracje teoretyczne czerpie z filozofii Jacquesa Rancière'a, teorii uczenia się przez całe życie Knuda Illerisa, edukacji dorosłych N. F. S. Grundtviga, ekonomisty Alberta O. Hirschmana czy perspektywy postkrytycznej Piotra Zamojskiego i Jorisa Vlieghe. Wskazuje także na poglądy Malewskiego dotyczące przejścia od edukacji do uczenia się oraz rozważania Hanny Solarczyk w odniesieniu do profesjonalizacji edukacji dorosłych.

Przedłożone do oceny główne osiągnięcie Pana **dra P. Kowzana** składa się z 18 artykułów. W okresie poprzedzającym uzyskanie stopnia naukowego doktora w 2017 roku opublikowano 6 z nich (1 tekst autorski i 5 współautorskich), a w późniejszym czasie powstało pozostałych 12 artykułów (6 autorskich i 6 współautorskich). Jeden z wykazanych artykułów nie został jeszcze opublikowany (jest zapowiadany), dlatego nie biorę go pod uwagę. Spośród 18 publikacji 10 opublikowano w języku angielskim.

Ważną inspirację do podjęcia badań nad oporem i protestem stanowiły indywidualne doświadczenia **Habilitanta** jako działacza studenckiego i uczestnika różnych form protestu w środowisku akademickim. W głównej osi badań nad oporem Habilitant sytuuje 8 tekstów, w tym 1 autorski i 7 współautorskich (14,3% samodzielnych publikacji), a pozostałe 10 artykułów – 4 autorskie i 6 współautorskich (40% własnych opracowań) – traktuje jako rozszerzające pole badawcze poprzez eksplorację kontekstów instytucjonalnych, historycznych i uniwersyteckich, badanie granic konceptualnych oraz tworzenie nowego języka opisu. Zgodnie z deklaracją Habilitanta swoistym jądrem ocenianego głównego osiągnięcia są następujące publikacje:

1. Zielińska, M., Kowzan, P., & Prusinowska, M. (2011). Social movement learning: From radical imagination to disempowerment? Studies in the Education of Adults, 43(2), 251–267.
2. Kowzan, P., Zielińska, M., & Prusinowska, M. (2014). Intervention in lectures as a form of social movement pedagogy and a pedagogical method. Interface, 6(1), 297–326.
3. Kowzan, P., Krzymiński, D., Hurko, K., Życzyńska, J., Koenig, M., Bloch, P., Rainka, D., Mojzykiewicz, M., Bigus, W. (2018). Protestujące dzieci. Teraźniejszość – Człowiek – Edukacja, 1(81), 45–62.
4. Kowzan, P., & Świdlińska, I. (2022). Parental meanings attributed to children's participation in street protests. Children & Society, 36(4), 594–609.
5. Kowzan, P. (2023b). The humiliated began to sing. How teachers on strike tried to teach society. European Journal for Research on the Education and Learning of Adults, 14(1), 125–143.
6. Kowzan, P., & Szczygieł, P. (2023a). Social movement learning about violence. European Journal for Research on the Education and Learning of Adults, 14(2), 229–244.
7. Kowzan, P., & Szczygieł, P. (2023b). Militant Research for Peace Education. The Case of Grupa Granica on the Polish-Belarusian Border. Journal of Peace Education, 20(3), 339–360.
8. Szczygieł, P., & Kowzan, P. (2025). Wild Competences: Challenging the neoliberal frame in adult education through collective actions. European Journal for Research on the Education and Learning of Adults, 16(2), 197–212.

Do artykułów rozszerzających pole badawcze Pan dr **Piotr Kowzan** zalicza:

1. Kowzan, P., & Prusinowska, M. (2009). Uczenie się (w) ruchu: studenci przeciwko komercjalizacji edukacji. Rocznik Andragogiczny, 2009, 208–234.
2. Kowzan, P., & Prusinowska, M. (2011). Polityka głosu, polityka wyjścia i pytanie o edukację autonomiczną z perspektywy współczesnych ruchów uniwersyteckich. Ars Educandi, 8, 93–121.
3. Prusinowska, M., Kowzan, P., & Zielińska, M. (2012). Struggling to unite: the rise and fall of one university movement in Poland. Interface: a Journal for and about Social Movements, 4, 327–359.
4. Kowzan, P. (2016). Światopogląd Grundtviga w świetle polskich tłumaczeń jego pism – implikacje dla ruchu uniwersytetów ludowych. W: Uniwersytety ludowe – pomiędzy starymi a nowymi wyzwaniami (s. 167–190).
5. Kowzan, P. (2018). Mali obywatele, orlęta czy marionetki? Czas Kultury, 34(02), 140–147.
6. Kowzan, P. (2022a). From Activism, through Academia into Deep Adaptation: An Autophenomenography of Water. Australian Journal of Adult Learning, 62(3), 404–413.
7. Kowzan, P. (2022b). Przyczynek do diagnozy potencjału edukacji dla pokoju w kraju przyfrontowym. Polemika z artykułem Konrada Rejmana „Pedagogika i (nie) istnienie - pokój jako wyzwanie dla edukacji". INSTED: Interdisciplinary Studies in Education & Society, 24(2 (92)), 147–163.
8. Kowzan, P., & Szczygieł, P. (2023a). Social movement learning about violence. European Journal for Research on the Education and Learning of Adults, 14(2), 229–244.
9. Kowzan, P. (2024). Polaryzacja: polemika z artykułem „Fanatyzm jako problem wychowawczy". Edukacja Międzykulturowa, 24(1), 175–187.
10. Kowzan, P., Szczygieł, P., & Boryczko, M. (2024). We are not an army of orcs: rethinking youth activism through a critical pedagogy of place. Pedagogy, Culture & Society, 16(2), 197–212.

W głównym osiągnięciu **Habilitanta** podlegającym ocenie przeważają artykuły współautorskie, które stanowią blisko 2/3 opublikowanych tekstów (61,1%). Bez wątpienia współpraca zespołowa ma określone pozytywne walory, zwłaszcza w podejmowaniu problemów interdyscyplinarnych. Zdecydowana większość kluczowych publikacji wchodzących w skład cyklu są to więc prace wieloautorskie, realizowane w stałych zespołach (z M. Prusinowską, M. Zielińską, P. Szczyglem czy D. Krzymińskim bez możliwości precyzyjnego wyodrębnienia udziału). Chociaż Habilitant deklaruje współtworzenie koncepcji, opisywane przez niego formy kolektywnego pisania („wspólne opracowanie koncepcji, struktury i treści" uniemożliwia jednoznaczna ocenę Jego samodzielnego wkładu naukowego). Wymóg stawiany habilitantom zakłada wykazanie się samodzielnością naukową i dojrzałością badawczą udokumentowaną wiodącym autorstwem. Tymczasem w niniejszym wniosku mamy do czynienia z permanentnym rozmyciem odpowiedzialności naukowej w ramach grup

aktywistyczno-badawczych. A przecież w ocenie indywidualnego dorobku w postępowaniu awansowym, zgodnie z art. 219 *Ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce*, niezbędne jest jednoznaczne wskazanie własnego wkładu, a zatem wyodrębnienie indywidualnego, merytorycznego udziału w powstaniu danej pracy. Jest to warunek wykazania osobistych osiągnięć stanowiących znaczny wkład w rozwój określonej dyscypliny, w tym przypadku pedagogiki. Brak w dokumentacji oświadczeń współautorów zawierających jednoznaczne określenie ich udziału w poszczególnych tekstach współautorskich; brakuje także informacji o tym, kto sformułował problem, kto zbudował podstawy teoretyczne, kto przygotowywał założenia metodologiczne, np. wywiady, kto analizował dane i podejmował decyzje interpretacyjne oraz kto sformułował końcowe konkluzje. Nawet w tzw. „odkryciach" i „uporządkowaniu", o których pisze **Habilitant,** można dostrzec udział innych osób, bez rozgraniczenia indywidualnego wkładu (Zielińska, Kowzan i Prusinowska, 2011; Kowzan, Szczygieł, 2023b; Kowzan, Szczygieł, 2023a; Szczygieł, Kowzan, 2025; Kowzan, Świdlińska, 2022) (s. 6)). Tym samym przedstawiony dorobek w mojej ocenie nie spełnia wymagań ustawowych do nadania stopnia doktora habilitowanego na podstawie cyklu artykułów. Ponadto w przedstawionych publikacjach brak, poza nielicznymi wyjątkami osadzenia własnych analiz w powszechnie uznanych teoriach i koncepcjach andragogicznych, wyjaśniających, jak dorośli uczą się, rozwijają i nabywają kompetencje oraz jakie warunki sprzyjają ich edukacji (np. teorii edukacji dorosłych M. Knowlesa, teorii uczenia się transformatywnego J. Mezirowa, koncepcji uczenia się samokierowanego, koncepcja konstruktywizmu w edukacji czy teorii uczenia się sytuacyjnego J. Lave i E. Wengeru). Tym samym następuje rozmycie przedmiotu badań pedagogicznych (socjologizacja i polityzacja andragogiki). Autor zamiast badać edukację dorosłych w sensie ścisłym (procesu nauczania, uczenia się, instytucje oświatowe, andragogikę praktyczną), uprawia de facto socjologiczne lub politologiczne badanie ruchów społecznych. Przenoszenie pojęć z zakresu socjologii ruchów społecznych (np. koncepcje Jacques'a Ranciere"a czy Davida Graebera) na grunt pedagogiki nie stanowi nowego odkrycia teorii wychowania, lecz wtórną aplikację obcych teorii socjologiczno-politologicznych do zjawisk, które z perspektywy sticte pedagogicznej pozostają marginalne i efemeryczne. Dlatego zasadne byłoby stwierdzenie w tytule głównego osiągnięcia, że problematyka badawcza jest rozpatrywana w perspektywie socjologiczno-politologicznej, a nie andragogicznej.

Opis dziejów protestów, mechanizmów politycznych, rozruchów, starć z policją czy działań organizacji pozarządowych jest przeniesieniem pola zainteresowań z pedagogiki na grunt nauk o polityce i socjologii. Można zatem postawić pytanie: gdzie w tym wszystkim

kończy się badanie procesów edukacyjnych a zaczyna publicystyka społeczno-polityczna? Można podważać status naukowy tych badań, ponieważ opierają się one na zjawiskach efemerycznych, marginalnych i niszowych (pojedyncze protesty, akcje klimatyczne, incydenty na uczelniach), które urastają do rangi uniwersalnych praw pedagogicznych. Mamy tu do czynienia z autoetnografią, refleksjami o charakterze esejów oraz dyskursu wybranych tekstów kultury (np. pieśni czy transparentów). Taką metodologię można uznać za zbyt subiektywną i spekulatywną, jak na wymogi stawiane rozprawom habilitacyjnym. Dostrzegam ideologizację i brak neutralności naukowej. Skupienie się na specyficznych ideowo ruchach (protesty klimatyczne, lewicowe lub alterglobalistyczne , obrona praw mniejszości, działania na granicy państwowej) może rodzić zarzut braku obiektywizmu badawczego.

Kandydat w swoich pracach dokonuje niebezpiecznego przesunięcia akcentów, próbując teoretycznie usankcjonować i fascynować się zjawiskami destrukcyjnymi dla ładu społecznego i edukacyjnego (takimi jest przemoc polityczna, zakłócanie zajęć akademickich, radykalizm czy strajki niosące chaos). Zamiast badać mechanizmy stabilizacji, rozwoju i konstruktywnego edukowania dorosłych, Habilitant fetyszyzuje opór, konflikt i publiczny płacz jako rzekomo wyższe formy „edukacji". Takie podejście prowadzi do demontażu fundamentów pedagogiki jako nauki o wychowaniu i ukierunkowaniu na dobro wspólne, sprowadzając ja do narzędzia politycznej agitacji i legitymizacji działań o charakterze antywychowawczym.

Andragogika jako subdyscyplina akademicka powinna zachować neutralność i badać całe spektrum dorosłych uczących się – także związanymi z tradycyjnymi nurtami pracy, gospodarki czy formacji konserwatywnych. Badanie ukierunkowane na opór, bunt i negację porządku systemowego stawia podstawowe pytanie: czy Habilitant buduje naukę, czy raczej teoretyczne zaplecze dla określonej formy aktywizmu politycznego.

Przedstawiony przez Pana **dra Piotra Kowzana** autoreferat jest próbą potwierdzenia, że jego projekt badawczy stanowi spójną koncepcję, którą realizował, prowadząc kolejne badania i publikując ich wyniki. Jednak biorąc pod uwagę całokształt dorobku, który jest dość rozproszony i wielowątkowy, oraz stwierdzenie Habilitanta, że projekt badawczy jest wieloletni, ponieważ obejmuje publikacje sprzed doktoratu, można wnioskować, że z licznych prac wybrał te, które odpowiadały przyjętemu tematowi, i ujął je w ramy projektu powstałego na potrzeby postępowania habilitacyjnego. **Habilitant** stara się zatem wykazać, że projekt jest przemyślany i konsekwentnie realizowany. Tematyka cyklu przeskakuje od komercjalizacji edukacji wyższej i strajków studenckich, przez ekonomiczne aspekty długu, socjologię ruchów prawicowych i strajków zakłócających wykłady uniwersyteckie, aż po edukację dla pokoju na granicy polsko-białoruskiej praz incydentalne refleksje nad sztuczną inteligencją. Ta rozpiętość

wskazuje na „zbieractwo" publikacyjne pod z góry narzuconą, sztuczną klamrę teoretyczną, a nie pogłębioną, systemową eksploracje dyscypliny.

Dążąc do oryginalności w prowadzonej narracji, miesza styl naukowy z literackim i marketingowym, a miejscami jego wywód ma charakter publicystyczny (dokonuje połowów, wybiera ścieżki i edukacyjne połowy, definiuje „dzikie kompetencje", przesuwa ruchy społeczne z pozycji marginalnego kontekstu pedagogiki do rangi pełnoprawnego środowiska edukacyjnego). Ten sposób prezentacji dokonań pokazuje pewną nonszalancję Autora. Badania prowadzi w paradygmacie jakościowym, jednak w niewielkim stopniu przestrzega rygorów metodologicznych obowiązujących w tym podejściu badawczym. Rezygnuje ze standardowych, weryfikowalnych procedur badawczych na rzecz metafor takich jak „łowienie" *(fishing)* czy koncepcja sieciowania *(spidering)*. Tak zwana metodologia „łowienia" przypadków i luźnego „majsterkowania" *(bricolage)* w praktyce otwiera furtkę do dowolności interpretacyjnej, braku reprezentatywności oraz podatności na błąd potwierdzenia. Wprowadzane „dzikie kompetencje", „pedagogika długu egzystencjalnego" mają charakter publicystycznych metafor i haseł zaangażowanego aktywizmu, a nie operacjonalizowanych kategorii naukowych. Teksty te przypominają polemiki publicystyczne lub felietony krytyczne (co zresztą **Habilitant** sam przyznaje, nazywając część swoich prac „polemikami"), a nie rygorystyczne rozprawy empiryczne.

Habilitant w autoreferacie, po określeniu przedmiotu badań, stawia kilka pytań (problemów), na które nie uzyskujemy jednak konkretnych odpowiedzi. Stara się natomiast wykazać swój wkład w rozwój dyscypliny pedagogika, który w mojej ocenie jest raczej Jego subiektywnym przekonaniem niż znaczącą konkluzją z badań, będącą odpowiedzią na postawione pytania badawcze. Nie podzielam Jego przekonania, że dokonał „przesunięcia ruchów społecznych z pozycji marginalnego kontekstu pedagogiki do rangi pełnoprawnego środowiska edukacyjnego, w którym można badać uczenie się, nauczanie, wychowanie, wytwarzanie głosu, relacje międzypokoleniowe oraz alternatywne formy kompetencji obywatelskich" (s. 6). Poza badaniami Rudnickiego nie uwzględnia bowiem dorobku wspomnianych wybitnych pedagogów podejmujących problematykę ruchów społecznych. Brak też odniesień do prac naukowych andragogów analizujących różne aspekty edukacji dorosłych, m.in. Józefa Półturzyckiego, Olgi Czerniawskiej, Tadeusza Aleksandra, Józefa Kargula, Lucjana Turosa, Elżbiety Dubas czy Ewy Przybylskiej. Wskazuje jedynie na inspiracje, jakie czerpał z prac Hanny Solarczyk i Mieczysława Malewskiego. Trudno zgodzić się z kolejnymi stwierdzeniami o rozszerzeniu andragogicznego rozumienia uczenia się przez uwzględnienie jego ambiwalencji, kosztów i skutków dezintegrujących, w tym rozczarowania,

wypalenia i pozbawienia mocy. Brak bowiem rozwinięcia tych haseł i ich wyjaśnienia w odniesieniu do edukacji dorosłych. Nie wyjaśnia także, na czym polega przywrócenie kategorii nauczania do analizy protestu, wskazując jedynie, że demonstracje, strajki, pieśni, interwencje i działania rodzinne mogą pełnić funkcje dydaktyczne. Kwestią kontrowersyjną jest także udział dzieci w protestach ze względu na ich poziom rozwoju emocjonalnego i społecznego oraz możliwe negatywne konsekwencje wychowawcze wynikające z uwikłania ich w polityczne spory dorosłych, których nie są w stanie zrozumieć. W pracach tych brakuje także aksjologii, tak ważnej w procesie wychowania. Ponadto typową nowomową jest wprowadzenie wspomnianej już kategorii „dzikich kompetencji" w odniesieniu do kompetencji nieformalnych nabywanych poza formalnym systemem edukacji w toku pełnienia różnych ról społecznych i podejmowania aktywności w sytuacjach oporu i protestu. Dorobek oparty na „dzikich kompetencjach", oporze, radykalnym aktywizmie czy śpiewaniu pieśni protestu jest trudny lub niemożliwy do zaimplementowania w codziennej praktyce edukacyjnej placówek kształcenia dorosłych. Odrzucenie mierzalnych efektów kształcenia na rzecz „nieoswojonej sprawczości" pozbawia andragogikę jej wymiaru instrumentalnego i użyteczności społecznej. Natomiast pozytywnie oceniam wkład **Habilitanta** w badania nad edukacją obywatelską, ujmowaną jako udział w ruchach społecznych i, jak sam podkreśla, w „niekonwencjonalnych formach działania publicznego".

Reasumując, uważam, że publikacje autorskie i współautorskie Pana **dra Piotra Kowzana** mają charakter interdyscyplinarny i są wartościowe naukowo, nie wnoszą jednak znaczącego wkładu do pedagogiki, o którym pisze Habilitant w swoim autoreferacie. Stanowią natomiast interesujące spojrzenie socjologiczne, a miejscami politologiczne, na dynamiczne środowisko edukacyjne oraz procesy uczenia się i nauczania poza systemem edukacji formalnej. Oceniając wartość merytoryczną tych publikacji, należy podkreślić, że podejmują wiele istotnych wątków dotyczących ruchów społecznych, oporu i protestu, mają wartość poznawczą i mogą inspirować socjologów, politologów, pedagogów społecznych oraz osoby zajmujące się edukacją dorosłych do dalszych eksploracji, a także wzbogacać praktykę edukacyjną. Obecnie awans naukowy Pana **dra Piotra Kowzana** jest w moim przekonaniu przedwczesny. Uważam, że Habilitant, mając duży potencjał intelektualny i doświadczenie badawcze, może w przyszłości opracować autorskie dzieło, które spełni kryteria niezbędne do uzyskania samodzielności naukowej. Stworzy to także okazję do doskonalenia metodologicznego warsztatu badawczego, który nie stanowi najmocniejszej strony jego aktywności naukowej.

3. Ocena pozostałego dorobku naukowego

Pan **dr Piotr Kowzan** jest aktywny naukowo i zaangażowany we współpracę z zagranicą. Jego rozwój naukowy wskazuje, że realizuje projekty badawcze mieszczące się nie tylko w obszarze pedagogiki, lecz także merytorycznie wykraczające poza jej granice przedmiotowe. Ma wyraźnie zakreślone zainteresowania obejmujące ruchy społeczne i związane z nimi aspekty edukacyjne, a także aktualne problemy pedagogiczne i społeczne. W swoim dorobku naukowym wykazuje również 9 publikacji dotyczących różnych aspektów edukacyjnych. **Habilitant** zalicza do znaczących publikacji, które ukazały się po 2017 roku, 9 prac, z których 3 artykuły dotyczą międzypokoleniowego przekazywania świata:

1. Kowzan, P. (2025). Mechanics of educational influence: The Recursive gDzik Model. Studia z Teorii Wychowania, XVI, 1(50), 89–102;
2. Kowzan, P. (2025). Wychowanie. Rewizja terminologii. Kultura-Społeczeństwo-Edukacja, 28(2), 227–241;
3. Kowzan, P. (2023). The Pedagogy of Geese Sent into the Future: On the Theory of Value (Pedagogika wysyłanych w przyszłość gęsi, czyli o teorii wartości). Ars Educandi, (20), 57–66.

Dwie następne publikacje zostały poświęcone sztucznej inteligencji oraz praktykom syntetyzowania przedmiotu badań w pedagogice:

1. Kowzan, P. (2024). Sztuczna inteligencja w badaniach edukacyjnych. W: J. Pyżalski, A. Łuczyńska (red.). Sztuczna inteligencja: prawdziwe zmiany w edukacji? (s. 39–48). Warszawa: Fundacja Szkoła z Klasą;
2. Kowzan, P. (2021). Ku inżynierii społecznej. Ars Educandi, 18(18), 113–127.

Kolejne artykuły – jak pisze Autor – są inspirowane zjawiskiem przewrotnej realizacji, które charakteryzuje współpracę tzw. sztucznej inteligencji z ludźmi lub mają charakter profetyczny wobec zagrożeń i wyprzedzają późniejsze teoretyzacje wychowania dla pokoju:

1. Kowzan, P. (2023). Radości przewrotnej realizacji czyjegoś sylabusa i smutki realizacji własnego. Horyzonty Edukacji Akademickiej, (1), 49–57.
2. Kowzan, P. (2018). Edukacja wobec groźby wojny. Parezja, 1(9), 24–42.

Pod Jego redakcją ukazały się 2 numery czasopisma Ars Educandi poświęcone współpracy, z każdą Jego publikacją w dwóch językach:

1. Kowzan, P. (2019). Od redakcji: współpraca nierównych [Editorial: The Cooperation of Unequals]. Ars Educandi, (16), 5–7.

Teraźniejszość-Człowiek-Edukacja, Problemy Wczesnej Edukacji, Czas Kultury, Horyzonty Edukacji Akademickiej, Przegląd Socjologiczny, Nauka i Szkolnictwo Wyższe. Miał także 25 wystąpień na krajowych konferencjach naukowych i 2 wystąpienia plakatowe oraz 11 wystąpień na konferencjach międzynarodowych i 1 wystąpienie plakatowe. Ponadto w latach 2012–2020 był członkiem Zarządu Oddziału w Gdańsku Polskiego Towarzystwa Pedagogicznego, a w kadencjach 2010–2014 i 2014–2018 – członkiem International Sociological Association – Research Committee 47: Social Movements and Social Classes. .

Brał udział w zespołach badawczych, realizujących następujące projekty:

1. „Unraveling the Roles of Children in Street Protests: A Thought Experiment Approach" - Inicjatywa Doskonałości Uczelnia Badawcza (IDUB) – UGrants-start (2024): Finansowanie wewnętrzne uczelni przyznane na rzecz przeprowadzenia badań i publikacji.
2. „In Between: Aesthetic Interventions in Protests to Prevent Violence and Support Social Movement Learning for Youth Participation" - Inicjatywa Doskonałości Uczelnia Badawcza (IDUB) – UGrants-start (2023): Finansowanie wewnętrzne uczelni przyznane na rzecz przeprowadzenia badań i publikacji.
3. "Nowe Otwarcie Uniwersytetu" – projekt badawczy we współpracy z naukowcami z uniwersytetów w Warszawie i Bydgoszczy. Celem projektu było zbadanie warunków pracy naukowców w Polsce.

3. Działalność dydaktyczna i organizacyjna

W ramach działalności dydaktycznej, jak wykazuje **Habilitant,** prowadził następujące kursy: Andragogika; Alternatywne praktyki edukacyjne; Alternatywne przestrzenie uczenia się; Diagnozowanie w pracy edukacyjnej; Economy & Society [anglojęzyczny]; Erasmus Children participation in protests [anglojęzyczny]; Global education – educators confronting multiple global crises [anglojęzyczny]; Metodologia badań społecznych; Pedagogiczne aspekty migracji grup i jednostek; Pedeutologia; Pedeutologia w pedagogice specjalnej; Podstawy pedeutologii i teorii szkoły; Teoretyczne podstawy diagnozowania; Trening umiejętności interpersonalnych; Wczesna edukacja matematyczna; Uczenie się i nauczanie w ruchach społecznych [wykład ogólnouczelniany dla Związku Uczelni Fahrenheita]. Dla doktorantów prowadził ponadto kurs Dydaktyka akademicka/Doktoratorium nt. wykorzystania gier w pracy ze studentami. Jest także opiekunem koła naukowego „Na Styku", którego był założycielem jako student. Wypromował 18 licencjatów.

W ramach działalności organizacyjnej w nauce od października 2023 roku organizował cotygodniowe spotkania wspierające pisanie – Academic Writing Circle. W latach 2023–2024 zorganizował także cykl otwartych seminariów poświęconych teorii kodów legitymizacji (LCT), a w dniach 19–21.11.2025 – seminarium międzynarodowe w ramach projektu „Savings, Money, and Mobilities between Poland.

Za działalność akademicką Pan **dr Piotr Kowzan** otrzymał w 2025 roku indywidualną nagrodę III stopnia Rektora Uniwersytetu Gdańskiego za popularyzowanie wiedzy naukowej wynikającej z badań własnych na temat znaczenia ruchów społecznych dla edukacji.

Konkluzja

Na podstawie przeprowadzonej analizy i oceny stwierdzam, że dorobek naukowy Pana **dra Piotra Kowzana** ma wartość poznawczą i obejmuje głównie zespołowe badania interdyscyplinarne. Pozytywnie oceniam również Jego zaangażowanie jako badacza. Jednak w przedstawionym projekcie badawczym nie wykazał, zgodnie z art. 219 ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, w sposób jednoznaczny własnego wkładu w artykuły współautorskie stanowiące blisko 2/3 tekstów poddanych ocenie jako główne osiągnięcie naukowe, będące podstawą uzyskania stopnia doktora habilitowanego. W głównej osi Jego projektu, spośród 8 tekstów, aż 7 to artykuły współautorskie, a tylko 1 jest autorski. Brak w dokumentacji oświadczeń współautorów pozwalających opisać wkład Habilitanta w oceniane dzieło. Ponadto publikacje zostały w niewielkim stopniu osadzone we współczesnych teoriach andragogicznych. Brakuje też szerszych odniesień do badań wybitnych polskich pedagogów podejmujących problemy ruchów społecznych i oporu jako kategorii pedagogicznej. Odwołania do badań andragogów mają jedynie charakter śladowy.

Biorąc powyższe pod uwagę, uważam za przedwczesne nadanie **Habilitantowi** samodzielności naukowej. Uwzględniając jednak Jego aktywność i kompetencje, sądzę, że będzie to możliwe w przyszłości, gdy wykaże się jednoznacznie indywidualnym dorobkiem naukowym. Stwierdzam, że obecnie, na podstawie przedstawionego głównego osiągnięcia, jakim jest cykl publikacji pt. „*Uczenie się przez opór i nauczanie poprzez protest jako kwestia pedagogiczna. Perspektywa andragogiczna*", **Habilitant** nie spełnia ustawowych wymagań określonych w art. 16 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. (Dz.U. Nr 65, poz. 595, z późn. zm.), znowelizowanej w 2014 r., koniecznych do nadania stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie pedagogika.